

«Emakumearen hiritartasuna ez dago behar bezala eraikita»

Feminismoak nazioartean duen lehen mailako pentsalarietakoa da Marcela Lagarde. Hegazkinetik ilunabarrean jaitsi, hotelera sartu, puskak gelara jaso, jaitsi eta ARGIarekin hitz egin zuen. Afari legea eta lotara zen. Emakume taldeekin bilerak zituen biharamunean. Elkartasunaz. Edota Marcela Lagardek berariaz asmatu duenez, “ahizpatasunaz”.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Egunkaria hartu dizut gaur goizean. Azalean ziren giza irudien artean, hamar nituen gizonezko, bakarra emakumezko. Bederatzigarren orrialdean baino ez dut ikusi emakumezko protagonista: genero indarkeria kasua zen. Hori dugu benetako mundua, ala haren errepresentazio nola-halako bat besterik ez?

Hara, errepresentazioak munduaren parte dira. Zuk dakarkidazuna ere, horixe da, parte bat. Jakina, oso ohikoa, zabaldua, emakumearen irudi eskasia hori esan nahi dut. Hala ohi da kultur, politika, kirol, zientzia eta gisako aldizkari eta agerkarietan. Aldiz, bestela da pertsonak –izan gizon, izan emakume–, gauzaki egiten dituzten aldizkarietan. Hor bai, hor emakume asko baino gehiago dago. Jo ezazu, adibidez, Espainian aurrerakoia omen den *El País* egunkarira, jo iragarki orrialdeetara, han bai, han asko baino gehiago dira emakumeak. Beraz, arlo batzuetan asko dira emakumeak eta haien errepresentazioak; beste batzuetan, aldiz, zero. Eta, horrekin batera, gorputzak edota gorputz zatiak lehenengo orrialdera ekartzen dituzten aldizkariak dituzu. Ikuspegiak dira, emakumeak gizartean duen espazioaren ikuspegiak, baina partzialak betiere. Horixe da arazorik larriena.

Ikuspegi partzial horrek ez ote du haren araberrako mundu ikuskera jakin bat sorrarazten gure baitan?

Jakina, munduaren ikuspegi zatikatua erakusten badigute, halaxe egituratuko dugu geuk ere. Baina ikasia dugu errealitatea beste era batera

aztertzen, hau da, geure ideologiaren, kulturen, historiaren eta egunero barneratzen ditugun kultur jakien arabera. Baina bai, hedabi-

“Oraindik horretan ari gara emakumeok, zein gutxiengo mailan geratuko garen paktatzen! Eta oso latza da, oso”

Nortasun agiria

Maria Marcela Lagarde y de los Rios (Mexiko Hiria, 1948). Mexikoko Unibertsitate Nazional Autonomoko katedradun, antropologo, ikertzaile, militante, politikari... Latinoamerikako feminismoaren izenik inportanteenetakoa, hainbat eta hainbat lan idatziak ditu generoaz, feminismoaz, emakumeen demokraziaz eta botere hartzeaz. 2003an PRD Iraultza Demokratikoaren Alderdiaren zerrendetan aurkeztu zen –nahiz eta independente–, hautatu ere zuten, eta Kongresu Federaleko diputatu izan zen 2006 arte. Emakumeen fabore nabarmendu zen Lagarde legealdian. Feminizidio hitza asmatu zuen Ciudad Juarezeko egoera deskribatzeko, hura aztertzeko ikerketa zuzendu zuen, eta lortu ere zuen feminizidioa delitutzat hartua izatea 2007ko otsailaren 2tik hona. Ezaguna da beraren doktorego tesia: *Los cautiverios de las mujeres: madresposas, monjas, putas, presas y locas* (Emakumeen gatibutasunak: amaemazteak, mojak, putak, presoak eta eroak), gizarte patriarkalean emakumeek jasaten duten zapalkuntza era askotarikoa aztertzen duen liburua.

Marcela
Lagarde

● Marcela Lagarde

deak, zer esanik ez dago, guztiz inportanteak dira, errealitatearen ikuspegi bat eraikitzen dute eta. Ikuspegi horrek, bestalde, indar handia du, irudimenezkoa delako, testuaren, irudiaren eta ahotsaren laguntzaz bestelako dimentsio batera heltzen delako. Fenomenoa miragarria da, nahiz eta edukia penagarria izan, erotzekoa da eta. Horrek ez digu gizon-emakumeoi elkarrengana biltzen uzten, ezta elkar ezagutzen ere, estereotipoz betetako edukia da eta.

Eduki horiek nahitara sortu eta erakusten dizkigute?

Jakina, bada, nahitara sortzen dizkigutela! Intentzio osokoak dira. Hemen, hedabideek erabakitzen dute zer argitaratu, noiz, non eta nola. Jo dezagun telebistan bertan ere: guk ez bestek erabakitzen du —dela heriotza baten kasuan, edo itsasontzi baten bahiketarenean—, zer eta nola zabaldu albistea, gure baitan halako eta halako interpretazio eta ustea ezartzeko... Izugarria da errepresentazio horiek duten eragina! Izugarria!

Intentzio osoz ageri dira emakumeen errepresentazioak ere? Intentzio txarrez, behar-bada?

Haietarik asko bai, ikuspegi urri murrizta delako, bai emakumeari eta bai gizonari dagokionean ere, maila sinbolikoan behintzat. Halarik ere, misoginia karga handia dute, eta azal-haragizko emakumeak balio-gabetzera jotzen du; emakumea ez ezik, emakumeak. Aldi berean, gizona —gizon oro eta maskulino den oro—, nagusitasun mailan jartzen du. Egunkaria ekarri duzunez, begira haiek zenbat espazio eskaintzen dioten gizonak jokatzen dituzten kirolei. Joko eta jolasak egiten dituzte gizonak, gerra egiten dute, politika, ekonomia jasangarriari buruzko legeak... edota, nire herrialde Mexikon bezala, emakumei erabakitzeko eskubidea ukatzeko legeak egiten dituzte. Penagarria da, zinez! Hedabideek tarte handia eskaintzen diote gizonak egin nahi duten horri, haien interes, jakin-min eta gainerako eginkizunei. Batzuetan sortzaile, besteetan ludiko eta artistiko... Besteetan suntsitzaile; nola den gerra.

Joko eta jolas egiten dute gizonak. Zer egiten dute bitartean emakumeek?

Emakumeek lan egiten dugu lur honetan. Munduko alde gehienetan, egun osoz jarduten dugu lanean. Are gehiago, hegazkinetik jaisi eta lanean segitzen dugu, deskantsatzen dugu eta lanean segitzen dugu. Ikaragarria da, emakumeek lan asko egiten dugu, beti lanean. Interesgarria da oso, eta antropologo

Genero indarkeria

“Genero indarkeriaren kontrako borroka lehentasunezkoa izan behar da gaur egungo emakumeen kontzientzia politikoan, lehentasunezkoa herrialde bakoitzeko agenda demokratikoan eta, halaber, munduan. Emakume izateagatik bakarrik nozitzen du genero indarkeria emakumeak, nahiz eta haren barruan beste indarkeria asko ere sintetizatzen diren, nola diren sexu indarkeria, biolentzia misoginoa, eta beste bortxakeria era asko: gizarte mailakoa, arrazakoa, ideologikoa, erlijiosoa, identitarioa, politikoa...”

naizenez diotsut. Gazterik, jolas ludikoan jarduteko tartea du emakumeak. Baina, las-ter, desagertu egiten da hori eta lan domesti-ko, komunitario, pribatuak hartzen du emakumearen denbora guztia: denbora guztia lanean ari gara emakumeak! Eta sakelako telefonoaren aro honetan, ez dugu intimitate tarte txiki bat ezertarako! Beste batzuetan, emakumeak elkarrekin biltzen dira, gobernatzeaz hitz egiteko, egoera hau iraultzen saiatzeko, antolatzeko, ekintza zibilak egiteko, ekintza politikoak, eta, azken finean, gure hiritartasuna errebindikatzeko. Ikaragarria da pentsatzea hasiberriak garela horretan, Latinoamerikan ez ezik, hemen Europan, emakumearen hiritartasuna ez dago eta behar bezala eraikita. Horregatik biltzen gara, bizian hainbat orduz, gure lekua toki guztietan dagoela asmatzeko, konbentzitzeko, argumentatzeko. Eta toki guztietan ez bada, nahi dugun toki guztietan behintzat egon nahi dugula adierazteko, bizitza publiko, politiko eta pribatuaren egon nahi dugula esateko. Beste era batera egon. Beste modu batera partekatu behar dugu mundua gizon-emakumeok. Hori da nire nahia, eta beste askorena; zenbait gizonena, besteak beste.

Emakumeek bere aldetik egin behar dute lan beren helburuen bila, ala ondoan izan behar dituzte gizonak?

Historiaren bidez erantzungo nizuke. Gauza asko kanpotik inposatu dizkigute; ez gizonek ez emakumeok erabaki gabe, esan nahi dut. Kasu horietan, gizartearen, ekonomiaren eta politikaren egitura aldaketak izan dira eragile. Beste zenbait aldaketa, berriz, geuk eragin ditugu. Ni, esaterako, emakumeek borroka handia egin duten tradizioakoa naiz. Borroka egin dute, hainbat eta hainbat aldaketa gerta daitezen, eta gizonekin batera jardun dute. Hor dira berdintasunaren alde lan egiten duten gizonak, gizon inportanteak, batzuk sozialistak, beste batzuk liberalak, anarkistak, komunistak... utopia horietan sinetsi dutenak, emakumea ondoan ikusi dutenak. Era berean, emakumeak ere bere gisa saiatu dira, gizonen gogoaren kontra ere bai, askotan. Zera datorkit, adibidez, Ingalaterrako parlamentuan katez loturiko emakume haiek, emakumearentzako boto eskubidea aldarrikatu zutenak. Gizonen borondatearen kontra ez ezik, haien erakundeetan bertan ari ziren borrokan. Borroka horiek aldebakarrak izan dira kasurik gehienetan, eta, azkenean, ekintza, protesta, proposamen eta bestelako askoren bidez lortu da helburua, lortu denean, alegia. Izan ere, oraindik ez dugu lortu lehenengo emakume borrokalari haiek, sufragista haiek aldarrikatzen zutena. Ez dugu lortu. Sufragioaren zikloa ere ez dugu

Ahizpatasuna

“Frantziako Iraultzak ‘anaitasuna’ zabaldu zuen modu berean, ‘ahizpatasuna’ aldarrikatzen dut nik: bizitza publikoan merezi duen aitortza izan dezan, emakumeen batasunari dagokio ahizpatasuna: emakumeen bilkura, alternatiba bat osatzeko asmoa duena, emakume bakoitzaren bizitza antzaldatzeko lagungarri izango dena. Genero kondizionamenduak eraldatzea esan nahi du ahizpatasunak. Genero kontzientziarik gabe ezin identitate positiborik eraiki. Genero kontzientzia nahitaezkoa da emakumeak duen botere eza gainditzeko eta elkartasun espazioak sortzeko”.

bukatu mundu ustez demokratiko honetan ere. Hori ere ez dugu! Beraz, gauzak asmatzea dagokigu, legeak egin, herrialde askotan gizonak oraindik dituzten botere eta pribilegio handiak murriztu... “Eta gainera, kexatu egiten dira! Zer beste nahi dute?” diote.

Diote, gizonak, emakumeek ari, ala?

Bai. Gu bestelako gobernu politikak egiten saiatzen gara, giza eskubideak errespetatu die-zazkiguten. Adibidez, emakumeen hiritartasuna lortzeko. Paktuak egin beharra dago, zein gutxiengo mailan geratuko garen erabakitzeko. Oraindik horretan ari gara emakumeok, zein gutxiengo mailan geratuko garen paktatzen! Eta oso latza da, oso.

Zergatik da beharrezko enpoderamentua, zuk aldarrikatzen duzun emakumeen botere hartzea?

Giza talde bat mendean egon izanak ondorioak dakartzkio harixe. Menderatuak dira, eta mendetasun sisteman bizitzen ikasi behar du, ikasi behar dugu, eta horretarako, zenbait gaitasun garatu beharrean izaten gara, nola diren obedientzia, menpekotasuna, giza marjinaltasuna... Horiek denak barneratu egiten dira, mendeokari kalte larriak eraginez. Enpoderamentua, berriz, mendekotasun egoeran bizi direnek ere bestelako gaitasunak gara ditzaten sortu dugu, egoera aldatzeko helburuarekin. Alegia, kontua ez da libre izan arte zain egotea “Aizu, ni ere banaiz!” esateko, baizik eta egoera horretan ere “Aizu, ni ere banaiz!” esatea. Egoerari aurre egitea, duintasunez.

Nor bere gisa?

Ez nor bere gisa bakarrik. Saiatzen gara bestela ere. Guk denok arakatze-lan asko egin ditugu, indibidualak, taldekakoak, kolektiboak... Horretan ari gara etengabe, diskriminazioak gure baitan eragin dituen kalte larriez osatzeko asmotan. Genero diskriminazioak ikaragarriko kaltea egin digu-eta, sexuan oinarritutako diskriminazioak, alegia. Bigarren mailako hiritarrak izan beharra! Nekatuta gaude bi halako lan egin behar izaten, hiru halako idazten, lau halako pentsatzen... aintzakotzat hartuak izateko moduko unibertsitateko irakasleak edo pentsalariak izateko!

Antropologoa zaitugu, hamaika pentsatu eta idatzitakoa, eta politikari ere jardun zenuen Mexikon, diputatu, 2003-2006 bitartean.

Eta oso gogorra izan zen diputatu izatea, nire kontzientzian, eta askoren kontzientzian, berdintasun asmoa izanda jardutea. Baina, benetan, ez gaude berdintasun egoeran eta, hortaz, emakumeak %22 ginela

OFF THE RECORD

ASKE IZAN NAHI DUT

zure ondoan,
espetxe hotza eta bakardadea,
bizi izan ditudan urte guztien
ondoren,
zugandik urrun egin nahi dut hegan,
nire hegoekin egin ere.
Bizitzaren muturrean lapurtutako
urteak,
eta ni bazter batean.
Itsasoek gainezka egin dute nire
malkoekin,
baina aski da.

Orain ni biziko naiz.
Ez dut atzera egingo.
Berriz hasi nahi dut,
aske izan nahi dut.
Olatu batek bezala jo zenuen nire
bihotza,
baina egonarri handiko pertsona
nauzu,
eta nire egin nituen zure ametsak.
Nire artean, dena aldatuko zela
esaten nuen.
Orain ispiluari begiratzen diot,

nahigabeturik,
denboraren seinaleak neurtzeko.
Nire bizitzaren zatiren bat
aurkitu behar dut nonbait.
Orain ni biziko naiz.
Ez dut atzera egingo.
Berriz hasi nahi dut,
aske izan nahi dut.

Haris Alexiou / Iñaki Friera,
Zureak egin du (Susa, 2009)

Feminizidioa

“Mexikon, diputatuen ganbarako kide nintzenean, feminizidioa delitutzat hartzeko lege-xedapenak onartzeko proposamenak egin nituen. Feminizidioa estatu krimena da, hala gerra garaian nola bake aldian gertatzen da. Emakumearen kontrako gorrotozko krimenak dira feminizidioak, krimen misoginoak, eta gizarte eta estatu tolerantziarengatik gertatzen dira. Zuzenbide estatu behar bezalako bat ez dagoenean besterik ezin da irudikatu mugarik gabeko biolentzia hori, zigorrik gabeko hilketak eta, oro har, zigorgabetasuna laguntzea”.

parlamentuan aritzea ez zen batere erraza. Ez ginen %30 izatera ere iristen, nazioarteko hitzarmenak ehuneko horixe aholkatzen duenean, gutxienez, emakumearen parte-hartzea politikan ziurtatze aldera. Mexikon ez genuen besterik, eta, oraindik, %50 eta %50 ditugula esanez ari gara, baina ez da egia. Gutxiengo ginen, eta gutxiengotik jardunda, nola azaldu gauzak inork entzun zaitzan? Nola jardun inor konbentzi dezazun? Hain zuzen gehiengoan diren haien boterea murriztu behar dela esanez ari zara-eta! Botere handi horretaz neurrigabe baliatzen ari direla salatzen ari zara!

Nola moldatu zinen?

Asko saiatuta, eta abildade eta bitarteko asko garatuta, bestela ez dago modurik eta. Eta estudiatu eta ikasi eta beste emakume askorekin ideiak partekatuta. Eta gizonengandik ere ikasita, egiten dituzten gauzak zergatik egiten dituzten horrela ulertu nahian, eta egin nahi ez ditugunak haiengandik ez ikasten, eta denbora guztian horretan egoten, “hara hor beste bat!” bezala begiratzen zaituztela jakinaren ganean, “hara hor beste bat!”.

Gainkarga da hori, ordea. Estres gehigarria.

Emakumeak beti gara horretan, beti ari dira gu aztertzen: ala begiradarekin larrubizitzen gaituzte, ala begiradarekin larrubizitzen gaituzte. Ez dago besterik, beti da bat bera. Horrela da, eta kito. ■